

Konu 8 : Vergilendirme İle İlgili Temel Kavramlar

Prof. Dr. Semih ÖZ
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Kamu gelirleri

Kamu hizmetlerini finanse etmek ve ilk bölümde belirtilen devletin iktisadi yaşama müdahale amaçlarını gerçekleştirmek için devletler ülkelerinde yaşayan bireylerden ve tüzel kişilerden vergi almaktadır.

Ödeme gücü ilkesi

Devlet ile birey arasında vergilendirme ilişkisi “ödeme gücü” ve “faydalanma” ilkelerine dayanmaktadır.

Ödeme gücünde, bireylerin kamu hizmetlerinden sağladıkları fayda ile doğrudan ilişki kurulmaksızın sahip oldukları ödeme gücü ile alınan vergiler arasında ilişkin kurulmaktadır.

Türkiye’de Ödeme Gücü İlkesi

Mali güç ilkesi

1982 Anayasasının 73’üncü maddesi aşağıdaki gibidir.

“VI. Vergi ödevi

MADDE 73. – Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.”

Faydalanma ilkesi

Faydalanma ilkesinde ise bireylerin kamu hizmetlerinden sağladıkları fayda ile ödedikleri vergiler arasında doğrudan bir ilişki kurulmaktadır.

Örneğin harçlar genel kural olarak faydalanma ilkesine göre alınmaktadır.

Vergilendirme İle İlgili Temel Kavramlar

Verginin Konusu

Verginin Matrahı

Vergilendirme İle ilgili Temel Kavramlar

Verginin konusu; verginin üzerine konulduğu, doğrudan ya da dolaylı olarak kaynağını oluşturan iktisadi unsurdur.

Örneğin gelir Vergisinin konusu gelir, kurumlar vergisinin konusu safi kurum kazancı, katma değer vergisinin konusunu mal ve hizmetin teslimi oluşturmaktadır.

Vergilendirme İle İlgili Temel Kavramlar

Verginin matrahı; verginin üzerinden hesaplandığı değer veya miktar olarak tanımlanır.

Vergi matrahının "değer" olabileceği gibi "miktar" da olabileceği görülmektedir.

Değer üzerinden alınan vergilere (advolorem), katma değer vergisi örnek gösterilebilir. KDV, mal ve hizmetin satış bedeli üzerinden alınmaktadır.

Buna karşılık benzinden litre başına alınan özel tüketim vergisi miktar üzerinden alınan vergiye örnektir.

Vergilendirme İle İlgili Temel Kavramlar

Matrah belirleme yöntemleri aşağıdaki gibi tasniflenebilir.

- Mükellefin beyanı usulü,
- karine veya dış göstergeler usulü,
- idarece takdir usulü

Vergilendirme İle İlgili Temel Kavramlar

Vergiyi doğuran olay

Vergi kanunlarının verginin doğumunu bağladıktan bir olayın gerçekleşmesi veya hukuki bir durumun oluşması olarak tanımlanabilir.

Örneğin Gelir Vergisi Kanununa göre vergiyi doğuran olay, gelirin elde edilmesidir.

Vergiyi doğuran olay, vergi borcunun doğma zamanı, hangi kuralın uygulanacağı, vergilerin yasallığı gibi konular bakımından önemlidir.

Vergi mükellefi

Mükellef, en genel haliyle vergi kanunları gereğince üzerine vergi borcu düşen kişi olarak tanımlanmaktadır.

Gerçek ve tüzel kişiler vergi mükellefi olabilir.

Örneğin Gelir Vergisi Kanununa göre gelir elde eden kişi gelir vergisinin mükellefidir.

Türkiye’de vergi mükellefi sayıları

YILLAR	GELİR VERGİSİ			KURUMLAR VERGİSİ	KDV
	FAAL MÜKELLEFLER	BASİT USUL	GMSİ		
2001	1,768,653	808,787	387,330	565,556	2,870,826
2002	1,729,260	810,167	436,479	585,981	2,887,598
2003	1,735,722	820,621	491,907	60,502	2,142,949
2004	1,774,568	814,532	573,308	632,093	2,230,815
2005	1,691,499	792,706	576,199	632,062	2,165,516
2006	1,712,719	775,141	625,982	593,166	2,220,477
2007	1,724,366	762,111	696,905	608,981	2,268,925
2008	1,701,865	744,188	744,103	634,569	2,266,053
2009	1,683,308	739,092	840,077	640,679	2,249,950
2010	1,693,316	72,885	978,301	652,009	2,271,049
2011	1,703,754	714,693	1,041,427	663,967	2,293,765
2012	1,760,785	709,915	1,336,632	664,025	2,343,221
2013	1,798,056	705,093	1,550,164	662,225	2,378,432
2014	1,798,738	693,694	1,595,320	673,920	2,390,387
2015	1,827,180	743,664	1,668,967	699,904	2,442,668
2016	1.819.492	756,186	1.796.340	721.524	2.486.821

Verginin mükellefi

Vergi mükellefleri, devlete vergi ödeyenler olmakla birlikte piyasa koşullarına da bağılı olarak verginin gerçek yüklenicisi farklı olabilmektedir.